

Констатувальний зріз показників фізичного розвитку учнів музичних шкіл

Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ)

Постановка наукової проблеми та її значення. Демократичні процеси, що відбуваються в державі, вимагають формування нових суспільних вимог до освіти, зокрема її спеціально спрямованої ланки як основи соціокультурного становлення особистості: формування базису особистісної культури дитини через відкриття їй світу в його цілісності та різноманітності як сукупність сфер життєдіяльності – «Мистецтво», «Культура», «Фізична культура», «Я» [1, 3].

Музичні школи – це своєрідна платформа для соціалізації та формування особистості. Проте їх стан у сучасній Україні далекий від ідеалу, адже неефективні підходи до керування організаційними процесами розповсюджуються на всі сфери культури й фізичне виховання не є винятком.

Основне завдання музичної освіти – не стільки набуття дитиною системи галузевих знань, скільки опанування науки життя [2]. Адже суспільству потрібні життєздатні, самостійні, практично вмілі, творчі особистості, із розвиненим почуттям відповідальності, гідності, совісті, тому пріоритетний ціннісний, морально-соціальний, фізичний розвиток особистості з перших років її життя.

Зміст музичної освіти, спрямований на збереження дитячої субкультури, зорієнтований на цінності й інтереси дитини, урахування її вікових можливостей [2; 4].

Музичний освітній навчальний заклад відповідальний за процес соціального розвитку зростаючої особистості, покликаний полегшити її входження в широкий світ і розвинути внутрішні сили (фізичні, психічні, емоційні, естетичні) [2; 3; 5].

Актуальність проблеми обумовлена державними пріоритетами щодо формування фізично розвиненого, здорового підростаючого покоління, наявністю суперечностей між потребами музичної освіти в ефективному використанні інтеграційних процесів у виконанні музично-ритмічних й оздоровчих рухів із метою фізичного розвитку дітей та недостатнім рівнем теоретичного обґрунтування й практичної розробки цього процесу. Прагнення зняти таку суперечність зумовило вибір напряму дослідження.

Мета статті – вивчити показники фізичного розвитку учнів музичних шкіл Івано-Франківської області.

Організація й методи дослідження. Дослідження проводили протягом 2014 рр., середній вік досліджуваних – 8,2 років. Ми диференціювали вибірку зі 182 хлопчиків і дівчат – 94 і 88. Діти є учнями музичних шкіл міст Івано-Франківська (музичні школи № 2; 3) та області (Калуша, Коломиї, Городенки). Вони займалися у класах фортепіано (59 дітей), духових (сопілка, саксофон, кларнет, труба) (67 дітей) і струнно-смичкових інструментів (56 дітей).

Відповідно до мети й завдання наукової роботи нами використано такі методи: теоретичні – аналіз науково-методичної літератури, синтез, порівняння та узагальнення отриманих даних; практичні – спостереження, бесіда, педагогічний констатувальний експеримент, тестування; методи математичної статистики.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Антропометричні показники учнів музичних закладів засвідчили наявність у понад 37 % низького рівня маси тіла (25,53 % хлопчиків і 52,27 % дівчат) У 32,97 % цей показник – у межах задекларованої норми. В інших дітей – 29,12 % (26,59 % – хлопчики і 30,68 % – дівчата) – простежено високий рівень маси тіла (рис. 1).

Показники довжини тіла (рис. 2) також указували на недостатню ефективність процесу фізичного розвитку дітей досліджуваного віку. Так, зі 182 дітей 64 мали низький рівень довжини тіла (30 хлопчиків

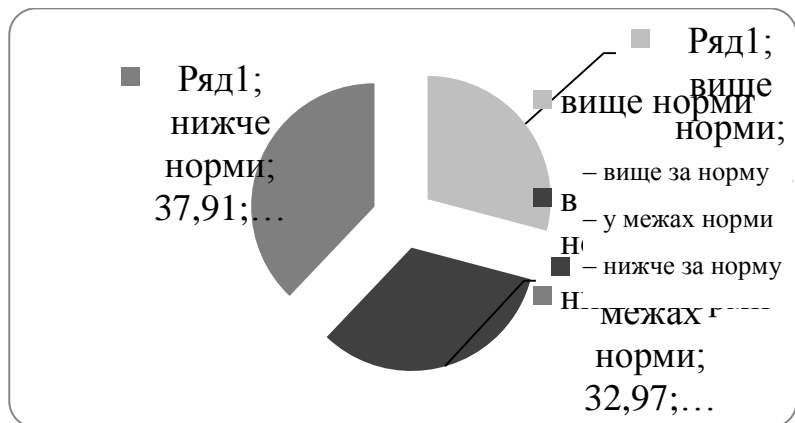

Рис. 1. Розподіл учнів музичних шкіл за рівнем маси тіла (%)

і 34 дівчинки, або 35,16 %). Показник «у межах норми» в 70 дітей (41 хлопчик і 29 дівчаток, 38,46 %). Високий рівень довжини тіла мали 48 осіб (26,38 % – 23 хлопчики й 25 дівчаток).

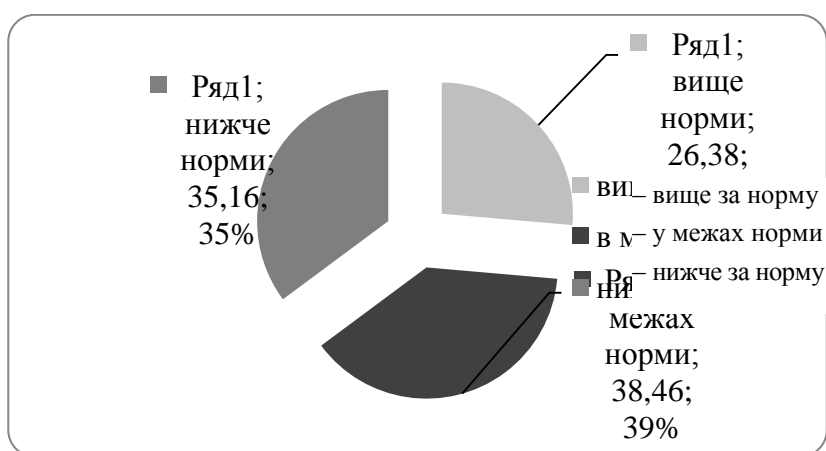

Рис. 2. Розподіл учнів музичних шкіл за рівнем довжини тіла, %

При обстеженні обхвату грудної клітини обстежених дітей музичних закладів установлено три її рівні. У майже 30 % спостерігали показник «нижче за норму». У межах норми 46,72 % досліджуваних і понад 23 % учнів музичних шкіл мають вищий за нормовий показник обхвату грудної клітки (рис. 3). При цьому нами не виявлено статистичної достовірності результатів обхвату грудної клітки між дітьми різних музичних спеціальностей.

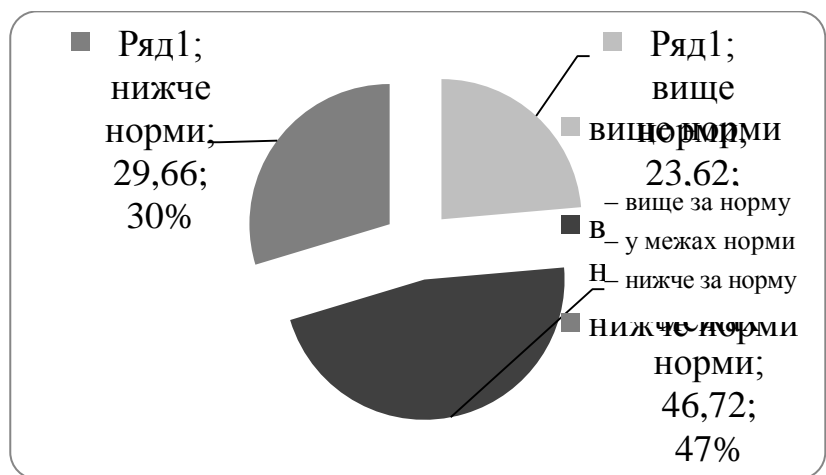

Рис. 3. Розподіл учнів музичних шкіл за рівнем обхвату грудної клітки, %

На основі показників довжини та маси тіла, обхвату грудної клітини встановлено за допомогою індекса Пін'є пропорційність фізичного розвитку тіла дітей.

У контексті цих показників установлено, що високий рівень пропорційності тілобудови мали 37,91 % обстежених. Індекс пропорційності їхньої тілобудови складав 34 одиниці. Середній рівень пропорційності фізичного розвитку тіла мали (35,2 одиниці – у хлопчиків і 34,7 – у дівчаток) 40,10 % ді-

тей. Низький рівень (36,4 одиниці – хлопчики та 37,8 – дівчатка) пропорційності фізичного розвитку тіла – 21,99 % учнів Низький рівень пропорційності фізичного розвитку вказував на недостатню ефективність роботи з фізичного розвитку дітей досліджуваної вікової групи.

Довжина тіла, маса та обхват грудної клітки – це основні показники фізичного розвитку дітей. Проте, оцінюючи фізичний розвиток, потрібно керуватися не лише соматометричними величинами, а й використовувати також результати фізіометричних вимірів (життєва ємність легень, динамометрія та ін.). Керуючись сукупністю цих показників, можна з вірогідністю встановити фізичний розвиток учня музичної школи.

Органи дихання в дітей мають низку особливостей. До семи років здебільшого закінчується процес формування тканини легень та дихальних шляхів. Структура тканини легень молодшого школяра ще не досягає повного розвитку: носові ходи, трахея та бронхи порівняно вузькі, що утруднює надходження повітря до легень: ребра значно опущені, діафрагма розміщена високо, порівняно невисока життєва ємність легень. Усе це зумовлює неглибоке дихання, що повною мірою компенсується його частотою, яка з віком зменшується.

Як функціональний показник дихальної системи ми досліджували життєву ємність легень (ЖЄЛ), застосовуючи метод спірометрії. Цей показник характеризує функцію зовнішнього дихання, адекватно реагує на зміни зовнішнього й внутрішнього середовищ та є інформативним показником фізичного стану дітей.

Аналізуючи параметри ЖЄЛ, ми отримали такі результати: середній показник становив $2,212 \pm 0,16$ л. Проба Генчі належить до найпростіших способів визначення функціонального стану дихальної систем організму. Аналіз отриманих результатів проби Генчі свідчить, що в середньому цей показник у всіх обстежених дітей складає $43,41 \pm 6,12$ с.

Середні величини показника частоти дихання (ЧД) у стані спокою в хлопчиків досліджуваної групи – 20,1 ударів на хвилину, у дівчаток – 20,6.

Показник ЧСС коливався в діапазоні від 77 до 92 уд/хв. Середнє значення ЧСС – 79,4 уд/хв. Причому в дівчаток показник частоти серцевих скорочень на 4,2 ударів більший, ніж у хлопчиків. Аналіз частоти серцевих скорочень у спокої вказує на відсутність його зв'язку з високим рівнем фізичного здоров'я. Оцінка діяльності серцево-судинної системи за пробою Руф'є виявила малі її функціональні резерви в понад 30 % дітей.

У більшості учнів музичних закладів виявлено недостатній рівень розвитку сили м'язів кистей рук. Між показниками динамометрії лівої та правої кистей в обстежених встановлено різницю у $2,56 \pm 0,4$ кг, що підтверджує дані вчених про появу асиметрії вже в ранньому віці.

Аналіз стану постави (за медичними картками) засвідчив, що в діагностованих школярів понад 62 % мають вади постави (домінує сутулість). При цьому в 72,54 % учнів музичних шкіл спостерігають вади хребта та спинно-грудного корсета. У нормі сформовано згини хребта в понад 37 % дітей.

Висновок. Аналіз даних фізичного розвитку учнів музичних шкіл дав підставу констатувати, що середньонормативні показники мають більшість обстежених. Не виявлено статистичної достовірності результатів обстеження між дітьми різних музичних спеціальностей. У процесі дослідження установлено, що основним критерієм ефективності навчальної діяльності в площині реалізації музичних здібностей учнів є сформованість психофізичних якостей, а саме: функціональної рухливості, сили нервових процесів, латентного періоду простої й складної зорово-моторних реакцій тощо.

Перспективні подальших наукових досліджень убачаємо у впровадженні експериментальної програми комплексного розвитку психофізичних якостей у учнів музичних шкіл.

Джерела та література

1. Бублик С. А. Психомоторні здібності у системі забезпечення психологічної готовності дітей до навчання у школі / С. А. Бублик // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – Серія № 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт : зб. наук. пр. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 7. – С. 58–61.
2. Макарова Л. Г. Розвиток адекватного сприймання музики у молодших школярів : метод. рек. / Л. Г. Макарова. – К. : Міленіум, 2004. – 84 с.
3. Роговик Л. С. Розвиток психомоторних здібностей у навчанні / Л. С. Роговик // Психологічні стратегії в освітньому просторі : зб. наук. пр. : психол. науки / редкол. : С. Д. Максименко та ін. – К. : КМПУВ, 2000. – С. 120–130.
4. Руденко О. В. Визначення динаміки музичних здібностей у дітей старшого дошкільного віку / О. В. Руденко // Актуальні проблеми психології. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – Вип. 4. – С. 177–183.
5. Шевчук А. С. Вплив українських музично-хореографічних традицій на музично-рухливий розвиток старших дошкільників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка». – К., 2002. – 20 с.

У дослідженнях проблеми фізичного розвитку учнів музичних шкіл поки що відсутнє теоретико-експериментальне обґрунтування наявності взаємодії локомоцій та музичних здібностей. Актуальність проблеми обумовлена державними пріоритетами щодо формування фізично розвинутого, здорового підростаючого покоління, наявністю суперечностей між потребами освіти в ефективному використанні інтеграційних процесів у виконанні музично-ритмічних і гімнастичних рухів із метою гармонійного розвитку дітей молодшого шкільного віку та недостатнім рівнем теоретичного обґрунтування й практичної розробки цього процесу.

Основне завдання музичної освіти – не стільки набуття дитиною системи галузевих знань, скільки опанування науки життя. Адже суспільству потрібні життєздатні, самостійні, практично вмілі, творчі особистості з розвиненим почуттям відповідальності, гідності, совісті, тому пріоритетний ціннісний, морально-соціальний, фізичний розвиток особистості з перших років її життя.

У результаті констатувального дослідження отримано дані щодо фізичного розвитку учнів музичних шкіл Івано-Франківської області. Аналіз даних фізичного розвитку дітей дав підставу констатувати, що середньонормативні показники має більшість обстежених. Не виявлено статистичної достовірності результатів обстеження між дітьми різних музичних спеціальностей. У процесі дослідження встановлено, що основним критерієм ефективності навчальної діяльності в площині реалізації музичних здібностей дітей є сформованість психофізичних якостей.

Ключові слова: антропометричні дані, фізичний розвиток, функціональні показники, музичні здібності, учні, музична школа.

Мария Гоголь. Констатирующий срез показателей физического развития учащихся музыкальных школ. В исследованиях проблемы физического развития учащихся музыкальных школ пока отсутствует теоретико-экспериментальное обоснование наличия взаимодействия локомоцией и музыкальных способностей. Актуальность проблемы обусловлена государственными приоритетами по формированию физически развитого, здорового подрастающего поколения, наличием противоречий между потребностями образования в эффективном использовании интеграционных процессов в исполнении музыкально-ритмических и гимнастических движений с целью гармоничного развития детей младшего школьного возраста и недостаточным уровнем теоретического обоснования и практической разработки этого процесса.

Основной задачей музыкального образования является не столько приобретение ребенком системы отраслевых знаний, сколько овладение наукой жизни. Ведь обществу необходимы жизнеспособные, самостоятельные, практически умелые, творческие личности с развитым чувством ответственности, достоинства, совести. Поэтому приоритетными являются ценностный, морально-социальный уровни и физическое развитие личности с первых лет его жизни.

В результате проведенного констатирующего исследования получены данные относительно физического развития учащихся музыкальных школ Івано-Франковской области. Анализ данных физического развития учащихся музыкальных школ позволил констатировать, что средненормативные показатели имеют более половины обследованных. Не установлено статистической достоверности результатов обследования между детьми разных музыкальных специальностей. В процессе исследования выявлено, что основным критерием эффективности учебной деятельности в плоскости реализации музыкальных способностей детей является сформированность психофизических качеств.

Ключевые слова: антропометрические данные, физическое развитие, функциональные показатели, музыкальные способности, ученики, музыкальная школа.

Maria Gogol. Stating a Slice of Physical Development of Students of Music Schools. In studies of the problem of the physical development of students of music schools is no theoretical and experimental study of the interaction of the presence of locomotion and musical abilities. The urgency of the problems caused by government priorities on the formation of a physically fit and healthy young generation, the contradictions between the needs of education in the efficient use of integration processes in the performance of musical-rhythmic and gymnastic movements, with a view to the harmonious development of children of primary school age and the lack of theoretical study and practical development of process.

The main task of music education is not so much the child's acquisition of specialized knowledge as mastery of the science of life. After all, society needs a viable, independent, practically skilful, creative personality with a strong sense of responsibility, dignity, conscience, is therefore a priority of values, moral, social and physical development of the individual from the first years of his life.

As a result of ascertaining the study obtained data on the physical development of pupils of musical schools of Іvano-Frankivsk region. The data analysis of the physical development of students of music schools allowed to state that serednonormativni indicators are more than half of the surveyed. There was no statistical significance of survey results between children of different musical disciplines. The study found that the main criterion effectiveness of training activities in the plane realization of musical abilities of children is a psycho-physical qualities of Maturity.

Key words: anthropometric data, physical development, functional, performance, musical talent, pupils, music school.